

Sygn. akt I PK 329/03

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 maja 2004 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Teresa Flemming-Kulesza (przewodniczący)
SSN Krystyna Bednarczyk
SSN Jadwiga Skibińska-Adamowicz (sprawozdawca)

Protokolant Dorota Białek

w sprawie z powództwa T. P.
przeciwko Polskim Kolejom Państwowym SA Centrala - Zakładom Gospodarowania
Nieruchomościami w L.
o odprawę i wynagrodzenie,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 5 maja 2004 r.,
kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w L.
z dnia 26 marca 2003 r., sygn. akt III APa .../03,

- 1. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddala apelację
powoda od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w L. z dnia 14 stycznia 2003 r., sygn.
akt VII P .../02;**
- 2. nie obciąża powoda obowiązkiem zwrotu stronie pozwanej
kosztów postępowania.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w L. wyrokiem z dnia 14 stycznia 2003 r. oddalił powództwo T. P. przeciwko PKP S.A. – Zakładowi Infrastruktury Kolejowej w likwidacji w L. o zapłatę odprawy pieniężnej przewidzianej w ustawie z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” oraz umorzył postępowanie w części dotyczącej wynagrodzenia za pracę. Podstawę powyższego rozstrzygnięcia stanowiło ustalenie, że od 1 sierpnia 1968 r. do 30 marca 2000 r. powód był zatrudniony w strukturach PKP, ostatnio na stanowisku pomiarowego geodezyjnego w Dyrekcji Infrastruktury Kolejowej w L. w Wydziale Geodezji. Z uwagi na zmiany organizacyjne od dnia 1 stycznia 2000 r. wymieniony Wydział został przekazany do Dyrekcji Infrastruktury Kolejowej w W. Z dniem 30 września 2000 r. pracodawca rozwiązał z powodem umowę o pracę za uprzednim wypowiedzeniem ze względu na restrukturyzację przedsiębiorstwa PKP i konieczność zmniejszenia zatrudnienia. Powód otrzymał od pracodawcy odprawę pieniężną określoną w ustawie z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz rekompensatę pieniężną przewidzianą w Pakcie Gwarancji Pracowniczych, łącznie z tych tytułów 11.118,60 zł. W ocenie Sądu Okręgowego, roszczenie powoda o zapłatę różnicy między odprawą z ustawy z dnia 8 września 2000 r. a dotychczas otrzymanymi świadczeniami jest bezzasadne. Ustawa, z której powód wywodzi swoje roszczenia, weszła bowiem w życie z dniem 27 października 2000 r., czyli już po rozwiązaniu z powodem stosunku pracy. Wprawdzie w myśl art. 48 ustawy z dnia 8 września 2000 r. pracownikom, z którymi rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło w latach 2000-2002 z przyczyn dotyczących zakładu pracy w PKP lub w PKP S.A., a którzy nie spełniają warunków do nabycia emerytury, urlopu kolejowego lub świadczenia przedemerytalnego, przysługuje jednorazowa odprawa pieniężna, jednak przepis ten należy ujmować w związku z art. 83 ustawy, który określa termin wejścia ustawy w życie, oraz w związku z faktem, że ustawa nie zawiera przepisów intertemporalnych, które pozwoliłyby na jej stosowanie do stanów faktycznych powstałych przed dniem 27 października

2000 r. Również art. 3 k.c. stanowi, że wsteczne działanie ustawy musi wynikać z jej brzmienia lub celu. Tymczasem brzmienie art. 83 ustawy nie pozostawia żadnych wątpliwości, że nie ma ona mocy wstecznej, lecz działa na przyszłość. W ocenie Sądu Okręgowego przepisy art. 48 i art. 49 ustawy należy rozumieć w ten sposób, że mają one zastosowanie do pracowników, z którymi pracodawcy rozwiązywali stosunki pracy po wejściu w życie ustawy.

Sąd Apelacyjny w L. wyrokiem z dnia 26 marca 2003 r. zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji w ten sposób, że zasądził od strony pozwanej na rzecz powoda kwotę 18.881,40 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 30 maja 2001 r. Przede wszystkim Sąd Apelacyjny nie podzielił stanowiska Sądu Okręgowego o niedziałaniu wstecz art. 49 ustawy. Powołał się na orzeczenie z dnia 5 marca 2002 r., III APa .../02, w którym Sąd Apelacyjny w L. przedstawił pogląd, iż przepis art. 49 ustawy dotyczy także tych pracowników, z którymi w 2000 r. – przed wejściem w życie ustawy – zostały rozwiązane stosunki pracy, i stwierdził, że pogląd ten, jako trafny, podtrzymuje nadal. Uzasadniając go bowiem wnioski wypływające z wykładni językowej. Nie budzi również wątpliwości cel przepisu, który jest jasny. Jest nim bowiem stworzenie przez ustawodawcę osłony socjalnej dla pracowników Polskich Kolei Państwowych, którzy w związku z restrukturyzacją prowadzoną w 2000 r. oraz w latach następnych stracili pracę. Sąd drugiej instancji podkreślił, że prawo pracownika do odprawy przewidzianej w ustawie zostało uzależnione od spełnienia określonych warunków i powód te warunki spełnił. Gdy jednak chodzi o wysokość świadczenia pieniężnego, to może domagać się zapłaty tylko różnicy między kwotą 30.000 zł przewidzianą w ustawie a wysokością świadczeń pobranych na podstawie innych przepisów, ale w związku z rozwiązaniem przez pracodawcę umowy o pracę z przyczyn leżących po stronie zakładu pracy. Wynika to z art. 50 ust. 3 ustawy. W konkluzji Sąd Apelacyjny uznał, że wyrok Sądu Okręgowego wymagał zmiany przez zasądzenie na rzecz powoda kwoty 18.881,41 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 30 maja 2001 r.

W kasacji od powyższego wyroku opartej na podstawie naruszenia prawa materialnego strona pozwana zarzuciła błędną wykładnię art. 49 ust. 1 i 2 w związku z art. 48 i art. 83 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje

Państwowe” oraz w związku z art. 3 k.c. Wniosła o zmianę tego wyroku i oddalenie apelacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego oraz zasądzenie od niego zwrotu kosztów procesu.

Strona pozwana podniosła, że postanowienia art. 49 ust. 1 i 2 oraz art. 48 ustawy mogą być interpretowane dwojako: po pierwsze – że prawo do odprawy przysługuje pracownikom, których stosunki pracy zostały rozwiązane w okresie od 1 stycznia 2000 r. do 31 grudnia 2002 r., oraz po drugie – że prawo do odprawy przysługuje tym pracownikom, których stosunki pracy uległy rozwiązaniu w czasie od 27 października 2000 r., tj. od dnia wejścia w życie ustawy, do 31 grudnia 2002 r. Zdaniem strony skarżącej, przepis art. 88 ust. 1 Konstytucji wymaga przyjęcia drugiego rozwiązania, ponieważ stanowi, że warunkiem wejścia w życie ustawy jest jej ogłoszenie, co nie wyłącza dopuszczalności ustalenia mocy wstecznej ustawy. W ustawie z dnia 8 września 2000 r. ustawodawca zastosował się do zasady nieretroakcji, gdyż w art. 83 wyraźnie stwierdził, że ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od jej ogłoszenia, z pewnymi wyjątkami, do których nie należą art. 48 i art. 49 ustawy. Poza tym analiza przepisów ustawy pokazuje, że normuje ona na przyszłość – a nie wstecznie – sprawy związane z komercjalizacją i restrukturyzacją przedsiębiorstwa państwowego PKP, których konsekwencją będzie także restrukturyzacja zatrudnienia. Dlatego też postanowienia art. 48 i art. 49 ustawy należy rozumieć w ten sposób, że uprawnienia do odprawy przewidzianej w ustawie nie przysługują pracownikom, których zatrudnienie ustało przed dniem wejścia w życie ustawy, tj. przed 27 października 2000 r. Interpretacja wymienionych przepisów nie może natomiast ograniczać się do wskazanego w art. 48 i art. 49 okresu czasu „2000-2002”, lecz powinna objąć całość tych przepisów oraz inne przepisy rozdziału 8 regulujące uprawnienia pracowników w okresie restrukturyzacji zatrudnienia. Wreszcie, zdaniem strony pozwanej, brak w ustawie przepisu, który regulowałby sprawę zaliczenia odprawy wypłaconej pracownikowi na podstawie ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o tzw. zwolnieniach grupowych na poczet odprawy z art. 49 ustawy, przy jednoczesnym zastrzeżeniu w art. 50 ust. 3, że odprawa nie przysługuje pracownikom, którzy otrzymali na podstawie innych przepisów świadczenia z tytułu rozwiązania stosunku pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy, świadczy o tym, że ustawodawca nie przyznał prawa do odprawy

przewidzianej w ustawie pracownikom, z którymi rozwiązanie stosunków pracy nastąpiło przed 27 października 2000 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest zasadna. Wyróżnia ją ponadto pogłębiona analiza przepisów mających zastosowanie w sprawie oraz trafna argumentacja prawna. Wymaga to podkreślenia, gdyż stanowisko strony pozwanej zaprezentowane w kasacji jest zbieżne z poglądem Sądu Najwyższego zawartym w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 14 stycznia 2004 r., I ZP 11/03 (OSNAPiUS 2004 r. nr 9, poz. 150), która jest przecież znacznie późniejsza niż kasacja. Podzielając zatem wywody i wnioski kasacji, Sąd Najwyższy uznał za stosowne podnieść następujące okoliczności faktyczne i prawne.

Stosunek pracy z powodem został rozwiązany w dniu 30 września 2000 r. w związku z restrukturyzacją przedsiębiorstwa państwowego PKP i koniecznością zmniejszenia zatrudnienia. Zresztą powód już wcześniej został przekazany z Zakładu Infrastruktury Kolejowej w L. do Zakładu Infrastruktury Kolejowej w W. ze względu na zmiany organizacyjne. Wskutek tego strona pozwana wypłaciła powodowi odprawę pieniężną przewidzianą w ustawie z dnia 28 grudnia 1989 r. o tzw. zwolnieniach grupowych oraz rekompensatę pieniężną zagwarantowaną pracownikom zwalnianym z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy w Pakcie Gwarancji Pracowniczych z dnia 19 marca 1998 r.

Przepisy art. 48 i art. 49 ustawy przewidują prawo do jednorazowej odprawy pieniężnej dla pracowników, z którymi rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło „w latach 2000-2002” z przyczyn dotyczących zakładu pracy. Tego rodzaju ujęcie przepisu mogłoby oznaczać, że chodzi w nim o okres od 1 stycznia 2000 r. do 31 grudnia 2002 r. Jednak na podstawie samego sformułowania dotyczącego okresu, w którym doszło do zwolnienia pracownika („w latach 2000-2002”), nie można budować wniosku, że przepisy art. 48 i art. 49 ustawy mają zastosowanie także do zdarzeń zaistniałych przed dniem wejścia w życie ustawy. Przede wszystkim bowiem z art. 83 ustawy wynika, że wchodzi ona w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia, z wyraźnie określonymi wyjątkami, które nie obejmują jej art. 48 i art.

49. Jednocześnie brak jest w ustawie przepisów przejściowych, które pozwoliłyby stosować art. 48 i art. 49 do zdarzeń zaistniałych przed 27 października 2000 r., tj. przed wejściem w życie ustawy. Tak więc logiczny i uzasadniony jest wniosek, że ustawodawcy chodziło o rozwiązania stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy dokonane począwszy od dnia 27 października 2000 r. Za powyższym rozumieniem intencji ustawodawcy przemawiają również wnioski wynikające z zasady niedziałania prawa wstecz. Przepis art. 3 k.c., który tę zasadę wyraża, stanowi, że ustawa nie ma mocy wstecznej, chyba że to wynika z jej brzmienia lub celu. Oznacza to, że akt prawny wchodzi w życie z dniem jego ogłoszenia. Co prawda, w przepisach wprowadzających może być oznaczona inna data wejścia w życie całego aktu prawnego lub poszczególnych jego przepisów, lecz problem wstecznego działania prawa mógłby powstać dopiero wówczas, gdyby ustawa określiła wcześniejszą datę swego obowiązywania niż data publikacji. Tego rodzaju sytuacja nie występuje jednak w ustawie z dnia 8 września 2000 r. Treść art. 83 jest bowiem jednoznaczna. Tym samym rozważania nad brzmieniem i celem ustawy w płaszczyźnie wstecznego działania jej niektórych przepisów są zbędne.

Strona pozwana słusznie również zwróciła uwagę na sens regulacji zawartej w art. 50 ust. 3 ustawy. Sprowadza się ona do tego, że pracownikom zwalnianym przed dniem wejścia w życie ustawy z przyczyn dotyczących zakładu pracy przysługiwały: odprawa pieniężna z art. 8 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. oraz rekompensata pieniężna przewidziana w Pakcie Gwarancji Pracowniczych, natomiast pracownikom zwalnianym z wskazanych przyczyn, począwszy od wejścia w życie ustawy – wyłącznie jednorazowa odprawa pieniężna określona w art. 49 ustawy z dnia 8 września 2000 r.

Jak wynika z wcześniejszych stwierdzeń, poruszone zagadnienia były przedmiotem rozważań składu powiększonego Sądu Najwyższego, który w uchwale z dnia 14 stycznia 2004 r., III PZP 11/03, wyjaśnił, że: „prawo do jednorazowej odprawy pieniężnej określonej w art. 48 i art. 49 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” (Dz. U. Nr 84, poz. 948 ze zm.) przysługuje tylko pracownikom, z którymi rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło po wejściu w życie ustawy”.

Sąd Najwyższy w składzie podejmującym powyższą uchwałę podkreślił również, że zwolnienia z przyczyn ekonomicznych następowały w PKP także przed wejściem w życie ustawy, a zatem bez związku z komercjalizacją i prywatyzacją, jakkolwiek w związku z podzielonym na etapy programem restrukturyzacji Polskich Kolei Państwowych jako przedsiębiorstwa państwowego. Świadczą o tym choćby kolejne pakiety gwarancji pracowniczych, w tym także ostatni – z dnia 19 marca 1998 r. Pakt ten kształtował uprawnienia pracowników zwalnianych z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy korzystniej niż przepisy powszechnie obowiązujące, wprowadzając między innymi dodatkowe świadczenie – rekompensatę pieniężną. Obowiązywał on do 26 października 2000 r., tj. do dnia poprzedzającego wejście ustawy w życie. Logicznie i funkcjonalnie rzecz biorąc, przepisy ustawy zastępują jego postanowienia w przedmiocie preferencyjnego ukształtowania prawa do świadczeń z tytułu rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących pracodawcy. Stanowi to istotny argument przeciwko nadawaniu art. 48 i art. 49, jak też innym przepisom rozdziału 8 ustawy, „mocy wstecznej”. Ponadto objęcie tą regulacją pracowników, z którymi stosunki pracy zostały rozwiązane przed rozpoczęciem komercjalizacji, między 1 stycznia a 26 października 2000 r., pominięcie zaś wszystkich tych, z którymi stosunki pracy zostały rozwiązane z takich samych przyczyn przed 1 stycznia 2000 r., można by zakwestionować w aspekcie zasady równego traktowania pracowników. Wreszcie Sąd Najwyższy podejmujący uchwałę stwierdził, że problemy występujące na tle wykładni art. 48 i art. 49 ustawy wymagają uwzględnienia art. 216 Konstytucji. Zgodnie z tym przepisem, „środki finansowe na cele publiczne są gromadzone i wydatkowane w sposób określony w ustawie”. Tego rodzaju postanowienie wymaga więc ścisłej, restryktywnej wykładni przepisów ustawy z dnia 8 września 2000 r., ograniczającej dodatkowe uprawnienia pracowników tylko do świadczeń wyraźnie wynikających z tej ustawy.

Z tych względów i zważywszy na to, że wskazana w kasacji podstawa naruszenia prawa materialnego okazała się zasadna, natomiast nie stanowiło podstawy kasacji naruszenie przepisów postępowania, Sąd Najwyższy stosownie do art. 393¹⁵ k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok i orzekł co do istoty sprawy.